



You have downloaded a document from  
**RE-BUŚ**  
repository of the University of Silesia in Katowice

**Title:** Abraham - Ojcem żywej wiary według Listu św. Jakuba

**Author:** Józef Kozyra

**Citation style:** Kozyra Józef. (2013). Abraham - Ojcem żywej wiary według Listu św. Jakuba. "Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" (T. 46, z. 2 (2013), s. 264-275).



Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

Ks. JÓZEF KOZYRA

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

## ABRAHAM – OJCEM ŻYWEJ WIARY WEDŁUG LISTU ŚW. JAKUBA

### ABRAHAM AS THE FATHER OF LIVING FAITH ACCORDING TO THE EPISTLE OF JAMES

#### ABSTRACT

W Jk 2, 21 nazywa się Abrahama „Ojcem naszym [w wierze], który przez czyny [z niej płynące] został usprawiedliwiony”. Konieczność wiązania ze sobą wiary i czynów, które muszą iść z nią w parze, stanowi podstawę dowodzenia Jakuba. Autor Listu Jakuba wykazuje że wiara Abrahama została poparta czynami. Jednym z nich była ofiara, jaką złożył Abraham ze swego syna Izaaka. Tak wypełniło się Pismo, a wiara osiągnęła swój cel, stając się doskonałą i dojrzałą, czyli doprowadzającą do zbawienia (Jk 2, 21-23). W ten sposób jest wzorem do naśladowania. Jakub stara się wykazać, że również adresatów Listu Bóg usprawiedliwia przez wiarę popartą uczynkami. „Wypełnienie się Pisma” dotyczy bowiem nas, którym zawierzenie Bogu na wzór Abrahama zostaje zaliczone ku usprawiedliwieniu, czyli przynosi nam zbawienie. Takie stanowisko Jakuba wobec wiary, która musi być poparta czynami, absolutnie nie stoi w opozycji do nauki Pawła o wierze, która usprawiedliwia. Paweł bowiem również mówi o wierze potwierdzonej czynami miłości (por. Ga 5, 6).

In the Letter of James 2:21 Abraham is called “our father (in faith) who was justified by works (flowing out of faith)”. The necessity of combining faith and works, which must go together, constitutes the foundation of James’s argumentation. The author of the Epistle of James demonstrates that Abraham’s faith was active along with his works. One of them was Abraham’s offering of Isaac as a sacrifice. This is how the Scripture was fulfilled and the faith achieved its goal by becoming perfect and mature which means that it leads to salvation (J 2:21-23). That is why the author of the Epistle of James presents this attitude as a model to follow (James 2:22). The author tries to prove that God justifies the Epistle’s addressees by faith active along with works. “The fulfillment of the Scripture” concerns us – those whose trust in God following the example of Abraham is credited as justification, in other words it brings us salvation. Such a view on faith which must be active along with actions unquestionably does not stand in opposition to Paul’s teaching on faith that justifies. Paul also speaks about faith working through love (Gal 5:6).

#### Wstęp

Czy można być wierzącym, lecz niepraktykującym? Czy możliwa jest wiara niepotwierdzona czynami? Na czym polega prawdziwa wiara – nie teoretyczna, lecz praktyczna? Święty Jakub stara się na te pytania odpowiedzieć w drugim

rozdziale swojego Listu, dając przykład Abrahama jako Ojca żywej wiary. Wiara prawdziwa musi być żywa, potwierdzona czynami.

Aby ukazać wywód autora biblijnego o żywej wierze Abrahama, przedstawimy najpierw kontekst wypowiedzi o Abrahamie jako biblijnym przykładzie żywej wiary. Autor Listu posłużył się przykładem Abrahama i Rachab, stosując biblijną metodę wypełniania się Pism, charakterystyczną dla świata żydowskiego. „Dowód z Pisma” to odwołanie się do słowa Bożego obowiązującego wszystkich wierzących.

Drogą analizy treści Listu Jakuba 2 postaramy się wykazać, że Abraham był prawdziwie wierzącym, bo jego żywa wiara została potwierdzona czynami takimi, jak między innymi ofiarowanie Izaaka. Wiara żywa usprawiedliwia Abrahama, który stał się przyjacielem Boga. Podobnie została usprawiedliwiona dzięki żywej wierze poganka Rachab. Te biblijne przykłady mają, zdaniem autora Listu, przekonać o konieczności wiary żywej. Wiara bowiem bez uczynków jest martwa.

## **1. Kontekst wypowiedzi o Abrahamie jako biblijnym przykładzie żywej wiary**

Przykładem Abrahama jako Ojca żywej wiary posłużył się Jakub w parenezie Jk 2,1-26, dotyczącej usprawiedliwienia z wiary i uczynków z niej płynących. Autor Listu na początku tego dłuższego pouczenia moralnego ostrzega przed faworyzowaniem bogatych kosztem ubogich podczas zgromadzeń liturgicznych (wersety 1-7). Wiara chrześcijańska nie może być stronnicza, nie może mieć względu na osoby. Negatywnej postawie adresatów, którzy wyróżniali jednych, a lekceważyli drugich (wersety 1-4,6-7), Jakub przeciwstawia postępowanie Boga, który wyróżnia biednych i nie ma względu dla osób zamożnych (werset 5). Dalszy ciąg wyводу dotyczy przestrzegania przykazań z końcową nauką o sądzie Bożym i miłosierdziu (wersety 8-13). Autor przypomina najpierw najważniejsze przykazanie: nakaz miłości. Następnie Jakub wyjaśnia: „nie wolno wybiórczo traktować Dekalogu, bo wtedy odrzuca się wszystkie przykazania. Na podstawie wypełniania przykazań będziemy osądzeni: ulaskawieni lub potępieni” (wersety 9 i 12-13).

Punktem kulminacyjnym parenezy Jakuba w tej serii diatryb jest jednak wykazanie konieczności potwierdzania wiary przez dobre uczynki, o czym pisze w wersetach 14-19. Jako uzasadnienie biblijne podał autor przykłady wiary popartej czynami, czyli wiary żywej. Taka była wiara Abrahama i Rachab (wersety 20-26). Dla usprawiedliwienia człowieka, czyli dla zbawienia go przez Boga wymagana jest wiara żywa, idąca w parze z dobrymi czynami. Sama wiara (teoretyczna, niepoparta czynami) nie wystarcza, jest bowiem martwa. Wiara bez uczynków to uznawanie istnienia Boga bez liczenia się z Nim. Tak postępują złe duchy. Martwa wiara rodzi u nich jedynie lęk i przerażenie (werset 19). Usprawiedliwionym jest się na podstawie uczynków wypływających z wiary (werset 24 i n.)<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2011, s. 124 i n. (*Nowy komentarz biblijny. Nowy Testament* 16); R. Walker, *Allein aus Werken. Zur Ausle-*





poganina, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego, nie ma już mężczyzny ani kobiety, wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie. Jeżeli zaś należycie do Chrystusa, to jesteście też potomstwem Abrahama i zgodnie z obietnicą – dziedzicami”.

Powyższe stwierdzenia Pawła, że Abraham jest „Ojcem wszystkich wierzących w Chrystusa”, tak żydów jak i pogan, pozwala autorowi Listu Jakuba w 2,21 nazwać *Abrahama Ojcem naszym [w wierze], który przez czyny [z niej płynące] został usprawiedliwiony*<sup>7</sup>.

## 2.2. Żywa wiara Abrahama potwierdzona czynami

Wiara Abrahama nie była *bez czynów* ją potwierdzających *ani* nie była *martwa* (••••• ••••• – werset 20), lecz żywa, przejawiała się przez jego postępowanie, współdziałała z jego uczynkami, widoczna była w jego życiu. Dlatego autor Listu Jakuba nakazuje w tej postawie dostrzec wzór postępowania: *Zobacz, że wiara [Abrahama] współdziała z jego czynami* (werset 22a). Konieczność wiązania ze sobą wiary i czynów, które muszą iść z nią w parze, stanowi podstawę dowodzenia Jakuba. Wiary nie da się oddzielić od czynów, bo wiara i czyny muszą iść razem, wiara musi współdziałać z czynami, tak jak było w przypadku Abrahama.

To czyny Abrahama sprawiły, że jego wiara stała się dojrzała i doskonała, osiągnęła swój cel, doprowadziła do usprawiedliwienia. Dlatego Jakub, kontynuując zachętę, wzywa do naśladowania w celu osiągnięcia zbawienia: [*Przecież*] *widzisz, [albo: zobacz], że przez uczynki wiara się wydoskonaliła [stała się dojrzała, doszła do celu, jakim jest usprawiedliwienie przed Bogiem]*” (werset 22b)<sup>8</sup>.

Wprawdzie zasadę „wypelniania się Pism” autor Listu zastosował już praktycznie w wersecie 21, stawiając retoryczne pytanie: *Czyż nie dzięki uczynom Ojciec nasz, Abraham, został uznany za sprawiedliwego, kiedy ofiarował swojego syna Izaaka?*, jednak dopiero w wersecie 23a. mówi wprost o tym, że *Pismo zostało wypelnione* (•••••••••••••••• – ind. aor. pass.). Formuła o „wypelnianiu się Pism” stanowi uroczyste wprowadzenie do podania tekstu Pisma Świętego jako spisane słowa Bożego.

Stosując zasadę „wypelniania się Pism”, Jakub przytacza tekst Rdz 15,6, którego treść wiąże z Rdz 22,16-18 (ponowienie obietnicy). Jakub podkreśla, że *Abraham uwierzył Bogu i zostało mu to policzone ku usprawiedliwieniu* [lub: *sprawiedliwości*] (werset 23b). W ten sposób stara się wykazać, że również adresatów Listu Bóg usprawiedliwia przez wiarę popartą uczynkami, podobnie jak to było z Abrahamem. „Wypelnienie się Pism” bowiem dotyczy nas, którym zawierzenie Bogu na wzór Abrahama zostaje poczytane ku usprawiedliwieniu, czyli przynosi nam zbawienie.

<sup>7</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 166; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 141.

<sup>8</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 166; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 142.



w wersecie 22: *wiara Abrahama współdziała z jego uczynkami* i w wersecie 24: *Widzicie więc, że człowiek zostaje uznany za sprawiedliwego dzięki uczynom, a nie samej tylko wierze*<sup>10</sup>.

Łącząc zaś werset 22 z 23 partykułą *kai* (i), autor wyjaśnia, co to znaczy, że „*wiara Abrahama współdziała z jego uczynkami i przez nie stała się doskonała*” (•••••••• – werset 22). Osiągnięcie przez Abrahama doskonałości dzięki wierze popartej czynami polega na jego *usprawiedliwieniu i nazwaniu go przyjacielem Boga*, co potwierdza autorytatywnie i uroczyście Pismo Święte (werset 23). Jakub dowodzi, że to było zapowiedziane: *i tak wypełniło się Pismo* (werset 23). Bóg umiłował Abrahama, swego przyjaciela, bo ten w swoim życiu całkowicie Mu zawierzył i wypełniał wszystkie Jego polecenia<sup>11</sup>.

Tradycja żydowska, podobnie jak autor Listu Jakuba, również łączyła „*wiarę Abrahama, która została mu policzona ku usprawiedliwieniu*” (tekst Rdz 15,6 cytowany przez Jk 2,23) z ofiarą, jaką złożył on z syna Izaaka. W 1 Mch 2,52 czytamy bowiem: „*Czyż nie w czasie próby (pokusy) Abraham okazał się wiernym? I zostało mu to poczytane ku usprawiedliwieniu*”<sup>12</sup>.

## 2.4. Abraham – przyjacielem Boga

Wypowiedź o Abrahamie w wersecie 23c: *I przyjacielem [umilowanym przez] Boga został nazwany* jako dalsza część „dowodu z Pism” nawiązuje do różnych ksiąg Starego Testamentu: 2 Krn 20,7; Iz 41,8; Dn 3,5. W tekstach tych w tłumaczeniu greckim Starego Testamentu (LXX) nazwano Abrahama w formie czasownikowej „*umilowanym przez Boga [już na zawsze]*” – (•••••••••• – part. perf. pass.). Jakub w wersecie 23b mówi o Abrahamie, którego *nazwano przyjacielem [umilowanym przez] Boga* (•••••••••• – ind. aor. pass.). Różnice czasów (perfectum w LXX i aoryst w Liście Jakuba) wskazują, że w odnoszonych tu tekstach Starego Testamentu (2 Krn 20,7; Iz 41,8; Dn 3,35) podkreślono stan trwałej miłości Boga do Abrahama (•••••••••• – part. perf. pass.). W Jk 2,23b zaś akcent położono na rzeczownik: *przyjaciel [umilowany przez] Boga* (••••••••••) i takim tytułem nazwano Abrahama.

Obydwa wyrazy określające Abrahama: *umilowany* (•••••••••• – part. perf. pass.) oraz *przyjaciel* (••••• chociaż bez rodzajnika) podkreślają wielką bliskość i zażyłość Boga z Abrahamem. Imiesłów: •••••••••• – (part. perf. pass.) zwraca uwagę na inicjatywę Boga, który na trwale już miłuje Abrahama. ••••• zaś to ktoś umiłowany, drogi, ulubieniec i całkowicie oddany przyjaciel. Dlatego w niektórych rękopisach starożytnych w wersecie 23c czytamy: *oddany sługa, niewolnik* (•••••), zamiast *przyjaciel* (•••••). Taką wersję podają kodeksy minuskułowe 206, 429, 614, 1518, 1758, 1831.

<sup>10</sup> A. Fernandez, *Credit Abraham Deo et reputatum est illi ad iustitiam*, Verbum Domini 11 (1931), s. 326-330.

<sup>11</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 167 i n.; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 143.

<sup>12</sup> F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 145.



Frazę w wersecie 23c: *I przyjacielem [umilowanym przez] Boga został nazwany* można także rozumieć jako wyjaśnienie słów poprzednich (werset 23b): *Uwierzył Abraham Bogu, dlatego policzono mu to ku usprawiedliwieniu*, to znaczy, że Bóg uznał go za swego umilowanego przyjaciela, czyli za kogoś, kto dostąpił usprawiedliwienia, zbawienia<sup>13</sup>.

Jakub udowadnia więc na podstawie Pisma Świętego, że Abraham *został usprawiedliwiony przez dzieła* (werset 21a). Dzięki nim jego wiara *stała się doskonałą* (werset 22b). *Zawierzenie zaś Bogu zostało mu policzone ku usprawiedliwieniu lub sprawiedliwości* (werset 23b).

## 2.5. Końcowa zasada ogólna o usprawiedliwieniu dzięki wierze aktywnej

Jako podsumowanie dotychczasowego wywodu o usprawiedliwieniu z wiary popartej czynami autor Listu Jakuba w wersecie 24 podaje ogólną zasadę: *Widzicie więc, że człowiek dostępuje usprawiedliwienia dzięki uczynom, a nie samej tylko wierze*<sup>14</sup>.

W przytoczonych wcześniej wypowiedziach w omawianym fragmencie Jk 2,21-24 autor użył dwukrotnie słowa •••••• (usprawiedliwiam) w formie pasywnej (*został usprawiedliwiony* – •••••• – ind. aor. pass. – werset 21a oraz *dostępuje usprawiedliwienia* – •••••• – ind. praes. pass. – werset 24). Raz tylko posłużył się rzeczownikiem •••••• – *sprawiedliwość, usprawiedliwienie* (werset 23b), ale również w połączeniu z czasownikiem •••••• – *zostało policzone mu ku [usprawiedliwieniu]*. Wyraz •••••• także występuje tu w formie pasywnej (ind. aor. pass.). We wszystkich tych przypadkach dominuje więc forma passivum. Podkreśla się w ten sposób, że usprawiedliwia wiara poparta czynami. Tylko taka wiara jest sprawcza (aktywna), ponieważ usprawiedliwienie osiąga się (passivum) przez tę czynną wiarę<sup>15</sup>.

Na czym polega owo usprawiedliwienie? Czasownik: •••••• w formie medialnej i pasywnej (••••••) oznacza: *uznać kogoś za sprawiedliwego lub okazać się sprawiedliwym, być uznanym za sprawiedliwego albo być usprawiedliwionym*. W Biblii nie tyle wskazuje się na to, aby *być sprawiedliwym przed ludźmi*, co raczej *być sprawiedliwym wobec Boga*. Chodzi tu nie tylko o posiadanie cnoty sprawiedliwości, ale o postępowanie zgodne z wolą Bożą. *Sprawiedliwy* w Biblii to człowiek *doskonały i święty* (por. Ps 7,9; 17[16],21; Hi 27,6; Prz 10,2; Mt 5,20; Łk 1,75).

Człowiek usprawiedliwiony [lub sprawiedliwy] przed Bogiem to taki, który uzyskał od Niego zbawienie. A jak wyjaśnia Święty Paweł, Bóg zbawia przez

<sup>13</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 168 i n.; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 144; F. Gryglewicz, *List św. Jakuba...*, s. 94.

<sup>14</sup> J.T. Draper, *James: Faith and Works in Balance*, Wheaton 1981.

<sup>15</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 169; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 146.

wiarę w Jezusa Chrystusa potwierdzoną czynami (por. Rz 2,6.13; 5,1; Ga 3,8; 5,6; 1 Kor 13,2)<sup>16</sup>.

Werset 24. jako konkluzja uogólniająca naukę Jakuba o usprawiedliwieniu z wiary, za którą idą czyny, na wzór Abrahama, zawiera charakterystyczne formy dla tego rodzaju pouczeń. W wersecie 20 autor pytał: *Chcesz się przekonać, pusty człowieku*, a w wersecie 22 wykazywał: *Widzisz (więc) że*, zwracając się w mowie bezpośredniej do drugiej osoby.

W wersecie 24., nadal posługując się żywą mową, wzywa do wyciągnięcia wniosków i stosuje formy charakterystyczne dla podsumowań: liczba mnoga (*widzicie*), forma ogólna (*człowiek*), czas teraźniejszy (*dostępuje usprawiedliwienia*), antyteza (*człowiek jest usprawiedliwiony z uczynków, a nie z samej tylko wiary*).

Wyjątkowość przykładu wiary Abrahama uzasadnia postawienie w tym miejscu (werset 24) szerszego uogólnienia, ponieważ każdy powinien naśladować postawę wierzącego Patriarchy. Dlatego Jakub zmusza wprost do wyciągnięcia wniosku: *Zobaczcie więc, że człowiek dostępuje usprawiedliwienia za sprawą uczynków, a nie samej tylko wiary*.

Dotychczasowe wywody miały przekonać adresatów o słuszności nauki dotyczącej usprawiedliwienia z wiary popartej czynami. Zastosowane przez autora Listu czasowniki •••••• i ••••• (*widzisz, widzicie*) w wersetach 22 i 24 jako synonimy służą do udowodnienia tej tezy. Ich znaczenie więc, ze względu na następujące po nich uzasadniające ••• (*że*) ze zdaniem dopełniającym, należy odczytać w sensie szerszym: *widzieć głębiej, dostrzec, zobaczyć i przekonać się, zauważyć i rozpoznać*. Chociaż autor w wersetach 22 i 24 zastosował *indicativus praes. act.*, to ze względu na używane przez niego częste imperatywy i charakter wypowiedzi (zachęta do wyciągnięcia uzasadnionego wniosku), można by słowa: *widzisz, widzicie* rozumieć w sensie nakazu: *przekonaj się!, zobaczcie!*.

Ukazany przykład Abrahama powinien przekonać adresatów, że każdy człowiek jest usprawiedliwiony dzięki czynom towarzyszącym wierze, a nie przez samą tylko wiarę (werset 24). Wiara bowiem musi współdziałać z czynami, tak jak to było w przypadku Abrahama (*Zobacz, że wiara [Abrahama] współdziała z jego czynami* – werset 22a).

Podkreślenie przez Jakuba, że z *samej jedynie wiary* (werset 24b) nie można być usprawiedliwionym, nawiązuje do wcześniejszych wywodów autora. Już w wersecie 14 retorycznie pytał: *Czy sama wiara zdoła zbawić człowieka nie spełniającego uczynków?*. Zaś w wersecie 18 przedstawił sytuację człowieka twierdzącego, że wierzy, lecz nie ma uczynków, bo wystarczy mu sama wiara. Okazuje się, że sama wiara nie usprawiedliwia nikogo, lecz jedynie wiara współdziałająca z czynami (wersety 24b i 22a). Tylko żywa wiara poparta czynami jest doskonała i prowadzi do usprawiedliwienia, czyli do zbawienia (wersety 22b i 23b)<sup>17</sup>.

Takie stanowisko Jakuba wobec wiary, która musi być poparta czynami, absolutnie nie stoi w opozycji do nauki Pawła o wierze, która usprawiedliwia. Paweł

<sup>16</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 169; F. Gryglewicz, *List św. Jakuba...*, s. 92, 94.

<sup>17</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 169 i n.; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 145 i n.



zbawienie, muszą mieć wiarę nie teoretyczną, lecz popartą czynami. Każdy bowiem człowiek, tak żyd jak poganin, może być *usprawiedliwiony dzięki dziełom płynącym z wiary* (werset 24a). Dla Boga, który usprawiedliwia, nie ma zaś różnicy między żydami i poganami. On usprawiedliwia bowiem wszystkich przez wiarę w Jezusa Chrystusa, która jest poparta czynami miłości (por. Ga 2,16; 3,28 i n.; 5,6)<sup>19</sup>.

### 3. Konkluzja wyводу Jakuba o wierze żywej

Werset 26 stanowi konkluzję całego rozważania o wierze żywej, potwierdzonej przez czyny. Autor wprowadza partykułę ••• (*więc, albowiem*) i dodaje jeszcze jedno antropologiczne porównanie: *Tak więc jak ciało bez ducha jest martwe, tak również wiara bez uczynków jest martwa*. Jakub w wersecie 26 powtórzył formułę z wersetu 20: *Tak również wiara bez uczynków jest martwa*, nawiązując zarazem do podsumowującej frazy w wersecie 17: *Tak również wiara, jeśli nie miałaby uczynków, martwa jest sama w sobie*. Dlatego zdanie to należy traktować jako inkluzję końcową<sup>20</sup>.

Porównanie antropologiczne, jakim posłużył się Jakub (*ciało bez ducha jest martwe*), sięga do biblijnej nauki o stworzeniu istot żywych [człowieka i zwierząt] (por. Rdz 2,7; 6,17; 7,15; Ps 104[103],30). Bóg tchnął swego *ducha* (•••••), który jest źródłem życia, w stworzone ciało będące prochem ziemi. *Ciało* (•••••) żyje dzięki *duchowi* (•••••), a bez niego jest martwe. Według semickiego modelu człowieka, ciało pozbawione ożywczego, danego przez Boga ducha (nie chodzi tu o duszę w pojęciu greckim!) pozostaje martwe (por. Ps 51[50],13).

Dramat śmierci wyjaśnia mędrzec Pański – Kohelet: „Wróci się proch do ziemi, tak jak nią był, a duch powróci do Boga, który go dał” (Koh 12,7). O martwym ciele bez ducha (suche kości) mówi Bóg przez proroka Ezechiela: „Oto Ja wam damę ducha, abyście ożyli” (Ez 37,5). O życiodajnym Duchu ożywiający martwe ciało pisze również Święty Paweł: „Skoro mieszka w was Duch Tego, który wskrzesił Jezusa z martwych, to Ten który wskrzesił Chrystusa z martwych, przywróci do życia wasze śmiertelne ciała mocą mieszkającego w was swego Ducha” (Rz 8,11).

Tak więc jak duch ożywia ciało, tak czyny ożywiają wiarę. A jak ciało bez ducha jest martwe, tak wiara bez czynów też jest martwa. Martwa zaś wiara nic nie daje, nie może nikogo zbawić. Tylko wiara ożywiona przez czyny przynosi usprawiedliwienie i ocalenie (zbawienie), tak jak to było w przypadku Praojca narodu wybranego – Abrahama oraz nierządnicy Rachab z Jerycha – reprezentantki pogan<sup>21</sup>.

<sup>19</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 171 i n.; F. Gryglewicz, *List św. Jakuba...*, s. 94 i n.; O. Knoch, *Der Brief des Apostels Jakobus*, Leipzig 1964 (*Geistliche Schriftlesung* 19); L. Stachowiak, *List św. Jakuba, w: Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, red. A. Jankowski, K. Romaniuk, L. Stachowiak, cz. 2, Poznań 1975, s. 1053.

<sup>20</sup> F. Gryglewicz, *List św. Jakuba...*, s. 96; F. Mussner, *Der Jakobusbrief...*, s. 151.

<sup>21</sup> J. Kozyra, *List świętego Jakuba...*, s. 172 i n.; J. Łach, *Wiara bez uczynków jest martwa* (*Jk 2, 26*), w: *Wiara i życie*, red. B. Bejze, Warszawa 1985, s. 62-72.

Porównując więc martwą wiarę do martwego ciała, które, aby żyć, potrzebuje ducha, autor wykazuje, że również wiara, aby żyć, potrzebuje czynów. Pozostając przy martwym ciele i martwej wierze, trwamy w śmierci. Martwe ciało musi być ożywione duchem, a wiara czynami.

Zdanie kończące cały wywód Jakuba (werset 26) można potraktować też jako apel do czytelników: „«Miejcie wiarę żywą, popartą czynami, bo tylko taka wiara przynosi zbawienie. Nie pozostawajcie zaś jedynie na etapie wiary martwej». Jakub podkreśla etyczne wymiary wiary. Nie twierdzi, że same uczynki nas zbawiają. Wiara musi być jednak poparta czynami, aby była wiarą żywą, bo w przeciwnym razie jest martwa”<sup>22</sup>.

## Zakończenie

Modne dziś stwierdzenie „jestem wierzącym, lecz niepraktykującym” zostało całkowicie podważone w Liście Jakuba 2. Autor wykazał bowiem na przykładzie Abrahama i Rachab, że prawdziwa wiara musi być żywa, domaga się uczynków. Autor Listu Jakuba wybrał postaci Abrahama i Rachab jako przykłady żywej wiary, ponieważ stanowią one „dowód z Pisma”, a więc są najważniejszymi argumentami. Ze słowem Bożym bowiem się nie dyskutuje i nie wolno go odrzucać. Tylko wiara potwierdzona czynami usprawiedliwia i prowadzi do zbawienia. Dla potwierdzenia wiary Bóg domaga się niekiedy czynów heroicznych. Abraham miał ofiarować swego syna – Izaaka. Poganka Rachab zaś musiała się narazić swoim rodakom kananejskim i ryzykować życiem, zawierając Bogu Jahwe. Wiara ją ocaliła. Wiara żywa bowiem daje życie, zbawia. Na przykładzie Abrahama i Rachab każdy się może o tym przekonać, jak to wykazano w analizie tekstu Listu Jakuba 2. Wiara, aby żyć, potrzebuje czynów. Bez czynów zaś – przy martwej wierze – trwamy w śmierci.

Słowa kluczowe: Abraham, wiara czynna, usprawiedliwienie przed Bogiem, List Jakuba  
Keywords: Abraham, active faith, righteousness before God, Epistle of James

---

<sup>22</sup> H. Langkammer, *Ewangeliczna tradycja o Jezusie w Liście św. Jakuba. Komentarz teologiczno-pastoralny*, Wrocław 2011, s. 63.